

Uheldig språkbruk

Ap 2/2-96

109411

NASJONALISME: Noe helt annet enn nynazisme

ØYSTEIN
SØRENSEN

Professor i historie ved UiO.

I norske massemedier er uttrykket nasjonalisme i ferd med å bli forbundet utelukkende med rasistiske og voldelige skinheads, ofte blir det simpelthen brukt synonymt med nynazisme. Om det en sjelden gang brukes i andre sammenhenger, så dreier det seg gjerne om etnisk rensing i det tidligere Jugoslavia og denslags fenomener.

Dette er en spesiell, snever og uheldig språkbruk. Nasjonalisme er så mye mer og så mye annet.

Historisk sett har nasjonalismen vært et ytterst sammensatt fenomen. Den har vært autoritær, intolerant og aggressiv, men den har også vært demokratisk og preget av liberale verdier. Ikke minst er det et poeng at den nasjonalistiske hovedtradisjonen i Norge har vært demokratisk. Den politiske nasjonalismen i Norge for hundre år siden var gjennomgående demokratisk og venstreorientert, mens nasjonalismen i Sverige eksempelvis var autoritær og høyreorientert. Da den norske nasjonalismen nådde sitt høydepunkt, var det tale om en sterk sammenkobling mellom kulturenasjonalisme og politisk nasjonalisme: en bred demokratisk, venstrepopulistisk bevegelse. Den hadde sine illiberale mørke sider, fri og bevare. Men selv disse sidene var lite fremtredende, sammenlignet med de aller fleste andre nasjonalismer.

Norsk nasjonalisme har også hatt innslag av åpent autoritære og ikke-demokratiske strømninger. Nasjonal Samling er det opplagte eks-

emplet. Men selv om NS på mange måter var ultranasjonalistisk, var det også klare ikke-nasjonalistiske, ideologiske strømninger innenfor partiet. Selve uttrykket nasjonalisme forekom bare i svært liten utstrekning i NS-retorikken under okkupasjonen. Andre honnørord var langt mer fremtredende.

På tilsvarende måte er de små gruppene som i dag er i ferd med å få hevd på uttrykket nasjonalisme, ikke noe rendyrket nasjonalistisk fenomen i ideologisk forstand. De inngår i en felles europeisk og nord-amerikansk rasistkultur, der raseperspektivet synes vel så viktig som nasjonale verdier.

Et annet poeng er de historiske linjene. Det er opplagt at det er en sterk historisk forbindelse mellom Venstre-nasjonalismen for hundre år siden og den toneangivende EUMotstanden i vår tid. I min akademiske språkbruk er det like opplagt at en politiker som Anne Enger Lahnstein er nasjonalist så god som noen. Akademikere flest har imidlertid liten innflytelse, i det minste på språkbruk i massemediene. Det eneste som kan redde nasjonalismebegrepet fra full skinhead-anneksjon, er trolig en språklig holdningsendring fra politikere og andre som mener seg å være spesielt opptatt av nasjonale verdier. Hvorfor i all verden har Lahnstein og hennes meningsfeller vært villige til å kapitulere uten kamp og overlate dette språklige terrenget til noen håndfuller rasistiske skinheads?